

8 семинар сабағы. Операциялық аудит процесі

Операциялық аудит (ОА) - шаруашылық жүргізуші субъектінің тиімділігін бағалау және басқарушылық ұсынымдар әзірлеу мақсатында, кез келген олардың, бизнес-процестеріне қарапайым элементтер ретінде кіретін **бизнес-операцияларды зерттеудің жүйелі процесі**.

ОА объектілері - өнімді құрудың техникалық, технологиялық процестері, осы процестердің функциялары, түпкілікті өнімді құруға арналған тірі және материалдық еңбек шығындары.

ОА мақсаты - кез-келген экономикалық жүйенің белгілі бір ішкі жүйесінің тиімділігі мен өнімділігін анықтау.

ОА міндеттері:

- пайдалану құны мен құн арасындағы оңтайлы арақатынас жолдарын ізденіс;
- тұтыну құнын құрудың оңтайлы тәсілдері мен формалары;
- жеке құрылымдық бөлімшелер жұмысының берілген параметрлерінің орындалуын бағалау;
- берілген параметрлерден ауытқуға әкелетін факторлар мен себептерді анықтау және өлшеу;
- резервтерді іздеу, оларды жұмылдыру шараларын әзірлеу;
- әр құрылымдық бөлімшенің жұмыс істеу және даму ерекшеліктерін зерттеу.;
- ішкі есеп және басқару саясаты принциптерінің сақталуын бағалау.

ОА SAS-70 халықаралық стандартына сәйкес жүзеге асырылады.

ОА SAS 70 стандарттары (Statement on Auditing Standards (SAS) no. 70, Service organizations), шамамен 15 жыл бұрын американдық сертификатталған бухгалтерлер институты (the American Institute of Certified Public Accountants, AICPA) әзірлеген.

Стратегиялық ОА болашаққа бағытталған басқарушылық шешімдерді қолдауға бағытталған.

Жедел ОА қысқа (бірқатар жағдайларда орта мерзімді) уақыт аралықтарына қолданылады.

ОА-да аудиттің көрсетілген бағытын реттейтін нормативтік-құқықтық базасы жоқ.

Бухгалтерлік (қаржылық) есептілік аудитінен айырмашылығы, ОА міндетті емес болып табылады.

ОА - бұл шаруашылық жүргізуші субъектілерді (олардың меншік формасына қарамастан) қазіргі заманғы жүйелі және кешенді басқарудың мүлдем жаңа тұжырымдамасы.

Бұл тұжырымдаманың негізінде экономикалық жүйенің және оның барлық ішкі жүйелерінің қазіргі уақытта да, стратегиялық перспективада да сәтті жұмыс істеуін қамтамасыз ету ниеті жатыр. Ол келесі болып табылады:

- стратегиялық мақсаттарды сыртқы ортаның тұрақты әсеріне бейімдеу;

- жедел басқару шешімдерін стратегиялық шешімдермен келістірілу ;
- практикада тұрақты болатын ақпараттық тәуекелден бос, уақтылы, жеткілікті және тиісті түрде дайындалған ақпараттық базаны (басқарудың әртүрлі деңгейлері үшін) басқаруды қамтамасыз ету жүйесін (ақпараттық инфрақұрылымды) құру;
- оның икемділігі мен осы субъектінің сыртқы және ішкі ортасының тұрақты өзгертін талаптары мен жағдайларына тез жауап беру қабілетін арттыру үшін экономикалық субъектіні басқару жүйесінің өзін бейімдеу;
- кез келген шаруашылық жүргізуші субъектінің бәсекеге қабілеттілігін қолдау (оның меншік формасына қарамастан).

ОА аудиторлық қызметін дамытудың қазіргі кезеңінде бұл:

- басқарушылық аудит,
- өндірістік аудит,
- нәтижелер аудиті.

ОА - олардың тиімділігін бағалау және басқару ұсыныстарын әзірлеу мақсатында, кез-келген шаруашылық жүргізуші субъектінің бизнес-процестеріне қарапайым элементтер ретінде кіретін бизнес-операцияларды зерттеудің жүйелі процесі.

Бизнес-операциялар - кез келген шаруашылық жүргізуші экономикалық жүйе (оның ішінде АТ- процестер) шеңберінде іске асырылатын әртүрлі бизнес-процестердің элементтері.

ОА пәндік аймағы экономикалық жүйелердің, соның ішінде АЖ-нің, жұмыс істеуінің әртүрлі салаларын қамтиды.

ОА пәні - үздіксіз жұмыс істейтін шаруашылық жүргізуші субъектінің әртүрлі пәндік салаларында жүзеге асырылатын қарапайым бизнес-операциялардың тиімділігі.

ОА - бұл шаруашылық жүргізуші субъектінің басқару жүйесіне, осы субъектінің аудит-консалтингінің ішкі жүйесіне біріктірілген.

Оның тұжырымдамасының негізгі компоненттері - сыртқы тәуелсіз аудиттеу субъектісі жүзеге асыратын бұл функция ретінде ОА және осы функцияның тасымалдаушысы ретінде ОА.

Аудиторлық консалтингтік қызметтер тек тексеру жүргізу ғана емес, сонымен қатар кәсіпорынның әртүрлі салалардағы қызметін жақсарту бойынша ұсыныстар алу болып табылады.

Бұл тәсілдің артықшылықтары:

- сыртқы аудиттеу субъектісі өз функцияларын аудиттелетін субъектімен шарттық қатынастар негізінде орындайды, бұл уақыт аралығын ғана емес, сонымен бірге осы субъектіні (Клиентті) басқару жүйесі тиісті шешім күтетін нақты мәселені де анықтайды;
- бұл тек аудиттелетін субъектінің саласына ғана емес, сонымен қатар онымен байланысты салаларға да қатысты әртүрлі объектілерде ұқсас зерттеулер жүргізу кезінде, алынған нақты мәселелер бойынша

тәжірибесі мен білімі бар, тәуелсіз мамандардың кәсібилігіне негізделген басқарушылық ұсыныстар алуға мүмкіндік береді;

- тиісті әдістемелік базаға ие бола отырып, сыртқы аудиттеу субъектісі аудиторлық зерттеулер жүргізуге жүйелі көзқарасты қамтамасыз етуге қабілетті;
- сыртқы тәуелсіз аудит субъектісі салыстырмалы түрде бейтарап басқару ұсыныстарын бере алады, өйткені ол осы субъектіні басқару жүйесіне тәуелді емес.

ОА кемшіліктері.

- Аудиттелетін субъектінің жеке ерекшеліктеріне бейімделмеген, стандартталған әдістемелердің кейбір жиынтығын қолдану:
 - Аудит жүргізу процесінің сапасын, әзірленетін басқарушылық ұсынымдардың сапасын нашарлатады;
- аудиттелетін субъектінің бизнесін жеткіліксіз білуі;
- тұрақты емес аудиторлық зерттеу жүргізу. Атап айтқанда, проблема туындаған кезде ғана.

ОА шеңберіндегі, бақылаудың негізгі тұжырымдамаларын бейімдеу және қолдану мүмкіндігі бар, оларды жүзеге асыруы оның әлеуетті мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Бұл ретте ОА консалтингтік құраушысы жоққа шығарылмайды, оның әлеуетін күшейте отырып, аудиторлық зерттеу процесін толықтырады. ОА, аудиттелетін субъект қызметінің әртүрлі аспектілері бойынша, тәуелсіз сараптама формасында іске асырылады:

- шаруашылық жүргізуші экономикалық жүйелерді, кіші жүйелерді тиімді дамыту мәселелері бойынша,
- бизнес-процестер мен олардың бизнес-операцияларын құраушы,
- осы субъектілерді басқаруды қолдайтын ақпараттық инфрақұрылымдар.

ОА тұжырымдамасы:

- оның функционалды шектеусіз туралы пайымдаулар жиынтығы,
- заң (норматив) ретінде безендіру,
- экономикалық жүйелердің жұмыс істеуінің негізгі мақсаттары контекстіндегі әдіснамалық қарулану.

Басқарудағы ОА рөлі мен орнын анықтау үшін, оның функционалды негіздемесімен және заңдық көрінісімен, тікелей байланысты, бірқатар аспектілерді бөліп көрсетуге болады:

- шаруашылық экономикалық жүйенің бейімделуі және оның ағымдағы кезеңдегі де, стратегиялық перспективадағы да бәсекеге қабілеттілігі;
- басқару және тиісті түрде дайындалған ақпараттық өріс;
- қабылданған және жаңадан қабылданған жедел және стратегиялық басқару шешімдері бойынша түзетуші ұсыныстар.

ОА, кез келген шаруашылық жүргізуші субъектінің, автоматты бейімділігін және бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етпейді.

ОА функциясы шаруашылық жүргізуші субъектінің басқару жүйесін қолдауға бағытталған. Бұл басқарушылық шешімдерді ұзақ мерзімді перспективада ғана емес, жедел (ағымдағы) уақытта да қабылдау.

Үнемі туындайтын, басқару мәселелерін шешу процесін жедел оңтайландырусыз ұзақ мерзімді перспективада басқару шешімдерін қолдау мүмкін емес.

Қазіргі басқарудағы ОА рөлі мен орны.

Шаруашылық жүргізуші субъектілерді жедел және стратегиялық басқару тұжырымдамасы, басқарушылық шешімдерді қолдаудың тиісті жүйесін іске асыруды талап етеді.

Басқарудағы ОА-ны жедел және стратегиялық деп бөлуге болады. Оны іс жүзінде жүзеге асыру тек принцип негізінде мүмкін:

- жүйелілік,
- кешенділік,
- кезеңділігі,
- динамизм,
- оған қол жеткізудің шектеулі ресурстарымен түпкілікті нәтижеге бағдарлану.

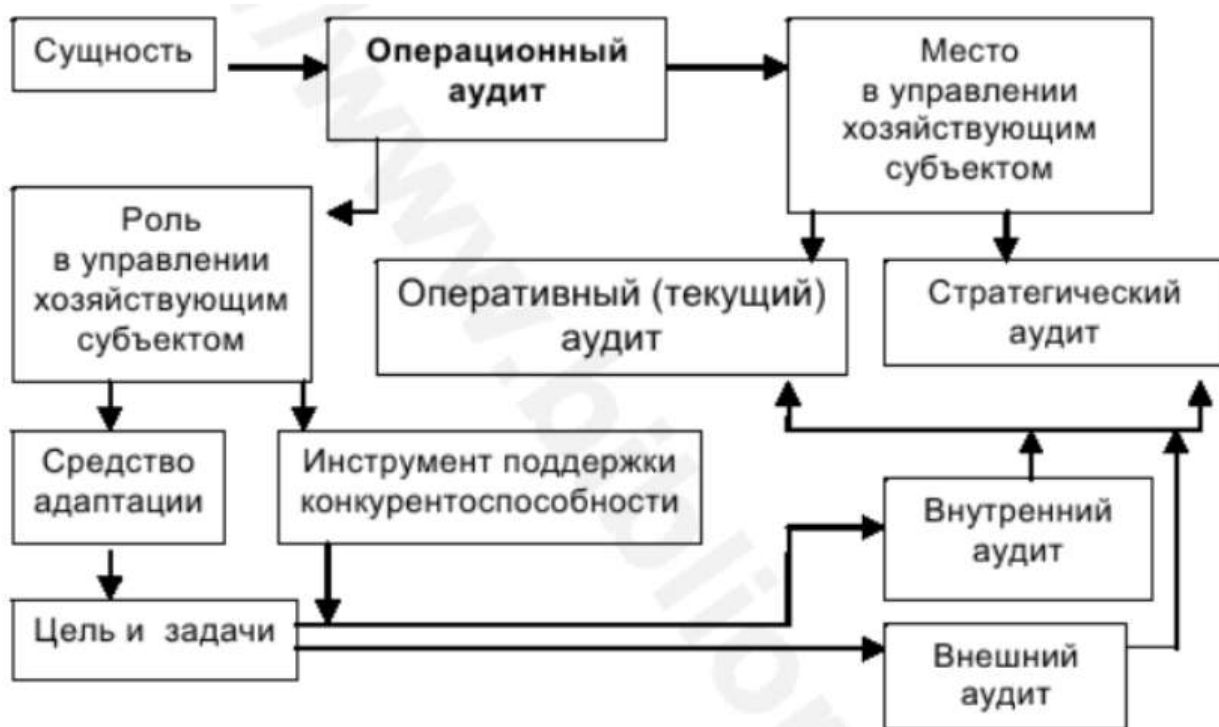
Үнемі өзгеріп отыратын басқару жағдайында, басқару процесінде жедел және стратегиялық ОА болуын көздейтін, тиісті интеграцияланған тұжырымдама қажет.

Кіріспе мақсаты:

- шаруашылық экономикалық жүйенің бейімделу қасиеттерін қамтамасыз ету және оңтайландыру мәселелері,
- осы жүйенің бәсекеге қабілеттілігін қолдау.

ОА-ның екі ішкі жүйесі де міндеттер мен функциялардың ұқсас құрылымына ие.

Олардың арасындағы айырмашылықтар семантикалық және уақытша жазықтықта, сондай-ақ қолданылатын әдістер мен әдістемелер саласында.

Место в управлении хозяйствующим субъектом - Шаруашылық жүргізуші субъектіні басқарудағы орны.

Средство адаптации - Бейімделу құралы.

Инструмент поддержки конкурентоспособности - Бәсекеге қабілеттілікті қолдау құралы.

ОА-бухгалтерлік (қаржылық) есептіліктің дәстүрлі аудитімен салыстырғанда аудиттеудің күрделі бағыты.

ОА міндеті:

- меншік формасына қарамастан, кез келген шаруашылық жүргізуші субъект қызметінің тиімділігін арттыру үшін, ОА-ны тұрақты пайдалану қажеттілігін қалыптастыру.

ОА, нормативтік-құқықтық базасының болмауы, бухгалтерлік (қаржылық) аудиттен айырмашылығы, оның міндеттілігін іс жүзінде жоққа шығарады.

ОА-ті бастамашылық аудит санатына жатқызуға болады. Бұл

Аудит, әрбір нақты жағдайда, оны жүргізудің жеке (стандартталмаған) тәсілдерін қолдану қажеттілігін айқындайды.

Бухгалтерлік (қаржылық) есептіліктің аудитін жүргізу үшін негізгі кезеңде жүзеге асырылады:

1. жоспарлау,
2. тікелей аудиторлық тексеру,
3. аудиттен алынған нәтижелер туралы есеп беру құжаттарын қалыптастыру.

Аудиттеу нәтижелерін, аудиттелетін субъектінің қаржы-шаруашылық қызметінің практикасына енгізу кезеңдері жоқ.

Кезеңнің мазмұны тек ОА-қа ғана тән өзіндік ерекшеліктерге ие:

- аудиторлық зерттеуге жататын пәндік салалардың әртүрлілігі, оның ерекшеліктері (атап айтқанда, ақпараттық инфрақұрылым).

ОА процесі зерттелетін пән саласындағы неғұрлым құзыретті сарапшыларды (оның ішінде аудиттелетін субъектінің қызметкерлерін) тарта отырып, аудиттеу субъектісі орындайтын рәсімдердің қисынды дәйектілігін білдіреді.

ОА мақсаты:

- шаруашылық экономикалық жүйенің жұмыс істеуі барысында туындайтын проблемалық жағдайларды анықтау және бағалау,
- оларды жеңу бойынша басқарушылық ұсыныстарды әзірлеу.